

**O'QITUVCHILARNING UMUMIY VA KASBIY MADANIYATINI
RIVOJLANTIRISH ASOSLARI**

Najmiddinova Saodat Abduvohid qizi

Farg'ona Davlat Universiteti

Pedagogika yonalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: *Bu maqolada o'qituvchilarning umumiy va kasbiy madaniyatga ega bo'lishlari va ularning pedagogik faoliyatlarida tutgan o'rni va olib boriladigan ishlari haqida so'z boradi. Mazkur maqolada kasbiy madaniyati haqida hamda o'qituvchilarning umumiy va kasbiy madaniyatlari to'g'risida ma'lumotlar berilgan, shuningdek, o'qituvchilarda bu jarayonlarni shakllantirish to'g'risida keng ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalitso'zlar: *kasb, faoliyat, jarayon, o'quvchi, tajriba, o'qituvchi, madaniyat, munosabat, qobiliyat.*

Аннотация: *В статье рассматриваются общая и профессиональная культура учителей и их роль в педагогической деятельности. В данной статье представлены сведения о профессиональной культуре и общей и профессиональной культурах учителей, а также обширные сведения о формировании этих процессов у учителей.*

Ключевые слова: *учитель, культура, деятельность, профессия, опыт, установка, процесс.*

Abstract: *The article examines the general and professional culture of teachers and their role in teaching. This article provides information about the professional culture and general and professional cultures of teachers, as well as extensive information about the formation of these processes in teachers.*

Keywords: *teacher, culture, activity, profession, ability, experience, attitude, process.*

O'zbekiston Respublikasida o'qituvchi kadrlarning ma'naviy qiyofasiga, aqliy salohiyatiga hamda kasbiy mahoratiga nisbatan alohida mas'uliyatlar yuklangan. Shunday ekan zamonaviy o'qituvchi qanday bo'lishi kerak? Hozirgi kundagi global o'zgarishlar, fan-texnika va axborot-kommunikasiya texnologiyalarining kun sayin rivojlanib borishi XXI asr o'qituvchisidan pedagogik mahoratni, o'tkir irodani, pedagogik-psixologik bilimlarni, o'z fanini chuqur bilishni va yuksak tafakkurni, siyosiy savodxonlikni, fikrlash doirasi keng va mulohazali bo'lishni talab qilish bilan birga umumiy va kasbiy madaniyati ham yetarli darajada bo'lishi lozim.

Yosh avlodni har tomonlama barkamol inson darajasida tarbiyalash nihoyatda murakkab jarayon bo'lib, juda qadim zamonlardan buyon ushbu faoliyatga jamiyatning yetuk kishilari jalb etib kelingan. O'qituvchining umumiy madaniyati, o'qituvchilarning o'zining xizmat ko'rsatish sohasida, ta'lim va tarbiya jarayonida, o'qituvchilarga ota-onalik vazifasini bajarishda, shaxsiy va ijtimoiy huquq va erkinliklarga rioya etishga erishishidir. Umumiy madaniyat, o'qituvchilar uchun unumdor qoidalar to'plamini, o'qitish metodlarini, tarbiya va marotba usullarini, hamda ko'ngillik va samimiyluk prinsiplarini o'z ichiga oladi. Umumiy-kasbiy madaniyat esa, o'qituvchining mutaxassislik bilan bog'liqlik ko'rsatishi, shaxsiy va kasbiy rivojlanishini talab etadi.

Bu, o'qituvchining malaka va bilim darajasini oshirish, tarbiya jarayonini o'rganish, yangi texnologiyalar va sohalarga erishish muhitidan foydalanish, hamda o'zning o'zaro munosabatlarini rivojlantirishga yo'l qo'yadi. Pedagogik, o'qituvchilik faoliyatini, yoshlarni o'qitish va tarbiyalash ishini samarali bajarish, ota-onalar va bolalarning izzat-hurmatiga sazovor bo'lish uchun ham kishida bu ishga layoqat, qobiliyat, qiziqish bo'lmog'i lozim. Boshqa kasblar kabi o'qituvchilik kasbiga ham yoshlar orasidan pedagogik faoliyatga layoqatli, bolalar bilan ishlaydigan va ularni tushunadigan va ular bilan ishlaydigan pedagog qobiliyatiga ega insonlarni topish kerak. Madaniyat atamasiga to'xtalar ekanmiz hozirgi vaqtda, umumiy holda insoning madaniyatni jamiyatimizni qayta qurish va ularning natijasini ko'rish deb tushuniladi.

O'qituvchining umumiy madaniyati deganda uning ijtimoiy-ahamiyatli tavsiflarining kasbiy faoliyatda amalga oshgandagi yetukligini ifodalaydi. Madaniyat tushunchasi esa shaxsning rivojlanishida, uning ruhiy kuchlari va qobiliyatlarining amaliy faoliyatida amalga oshish darajasi deb takidlashimiz mumkin. Pedagogning madaniy jihatdan rivojlanishi – bu uning bilimlari, ishonchlari, qobiliyatlari, xulqining muhit tomonidan rivojlanish jarayoni sanaladi.

O'qituvchining pedagogik madaniyati tashkil topgan ko'rsatgichlar darajasi va asosiy tizimli komponentlariga quyidagilarni aytishimiz mumkin:

- intellektual rivojlanish darajasi (eng avvalo, pedagogik tafakkurning rivojlanishi);
- pedagogik faoliyatning har tomonlama tashkil topishi va darajasi;
- asosiy kasbiy pedagogik etika, ma'naviy harakter va odob madaniyati;
- o'zaro munosabat madaniyati;
- so'zlashuv madaniyati;
- tashqi ko'rinish madaniyati va boshqalar:

Yuqorida sanab o'tilgan komponentlar mujassam bo'lgan o'qituvchi albatta o'z kasbining egasi, profesionali sifatida bilishimiz mumkin. Pedagogik fikrlash madaniyati bo'lgan o'qituvchi tafakkuridunyoqarashining uch bosqichini o'z ichiga oladi:

-birinchi bosqichi: metodologik dunyoqarashdagi pedagogik ishonchlar. Metodologik tafakkur o'qituvchiga o'zining kasbiy faoliyatiga to'g'ri qaray olishiga, gumanistik strategiyani ishlab chiqishiga imkon yaratadi;

-ikkinchi bosqichi: taktikaviy dunyoqarash bo'lib, u o'qituvchiga pedagogik fikrlash, pedagogik jarayonning moddiylashuviga imkon yaratadi.

-Uchinchi bosqichi: umumiy pedagogik qonuniyatlarni, real pedagogik faoliyatning unikal hodisasi bo'lib hisoblangan bo'lim-bo'limlarga tadbiq qilishda namoyon bo'ladi.

Kasbiy va pedagogik madaniyatning moslashuv darajasi o'qituvchining pedagogik voqelikka beqaror munosabati bilan tavsiflanadi. Pedagogik faoliyatning maqsad va vazifalarini u umumiy tarzda belgilaydi. O'qituvchi psixologik-pedagogik bilimlarga befarq munosabatda bo'ladi, bilimlar tizimi mavjud emas va

uni aniq pedagogik vaziyatlarda qo'llashga tayyor emas. Kasbiy-pedagogik faoliyat ilgari ishlab chiqilgan sxema bo'yicha ijodkorlikdan foydalanmasdan quriladi. Bu darajadagi o'qituvchilar kasbiy-pedagogik o'z-o'zini takomillashtirish borasida faollik ko'rsatmaydi, kerak bo'lganda malaka oshirishni amalga oshiradi yoki umuman rad etadi. Kasbiy pedagogik madaniyat namoyon bo'lishining evristik darajasi ko'proq maqsadlilik, kasbiy faoliyat yo'llari va vositalarining barqarorligi bilan tavsiflanadi. Ijodiy daraja pedagogik faoliyat samaradorligining yuqori darajasi, psixologik-pedagogik bilimlarning harakatchanligi, talabalar va hamkasblar bilan hamkorlik va hamkorlik munosabatlarini o'rnatish bilan tavsiflanadi.

Kasbiy-pedagogik madaniyatning tashuvchilari pedagogik ishlarni amalga oshirishga chaqirilgan shaxslardir. Pedagogik madaniyat muammosi S.I. kabi tadqiqotchilarning ishlarida o'z ifodasini topgan. Arxangelskiy, A.V. Barabanlar, E.V. Bondarevskaya, V.A. Slastenin va boshqalar. pedagogik faoliyat xususiyatlarini tahlil qilish, o'qituvchining pedagogik qobiliyatini, pedagogik mahoratini o'rganish bilan bog'liq holda.

Pedagogik madaniyatga ega bo'lgan, madaniy o'z-o'zini tarbiyalashga, o'z-o'zini rivojlantirishga, o'zini o'zi anglashga, madaniy ijodkorlik qobiliyatiga, madaniy ijodkorlikka tayyor bo'lgan yuqori malakali mutaxassisni tayyorlash juda mashaqqatli va noaniq jarayondir. Buning sababi shundaki, bo'lajak o'qituvchining pedagogik madaniyati uning madaniy amaliyotlarni o'zlashtirish, ishtirok etish va yordam berish tamoyillari asosida o'quv jarayonining boshqa sub'ektlari bilan o'zaro munosabatda bo'lish qobiliyati, madaniy madaniyatni o'zlashtirish va to'plash istagi bilan belgilanadi. tajriba, tashkiliy-pedagogik faoliyatda madaniy-ijodiy vaziyatlarni modellashtirish va madaniy qadriyatlarni qabul qilishga tayyorlik.harakat uchun qo'llanma sifatida. Binobarin, bo'lajak o'qituvchining o'zi uning pedagogik madaniyatini shakllantirishni ta'minlovchi o'z-o'zini yaratuvchi kuchdir. Shu ma'noda, uning sub'ektiv xususiyatlari to'liq eng muhim va muhim deb hisoblanishi mumkin bo'lgan asosiy kuchdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. "O'zbekiston" 2016.
2. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" 2017
3. Sh.Qurbonov. Ta'limning yangi qadiriylari. "Ma`rifat" 25sentyabr 1999., 75-76 son.
4. M.Ochilov. O`qituvchi odobi. T.1997 yil.
5. Safo Ochil. Mustaqillik ma'naviyati va tarbiya asoslari. T., "O`qituvchi", 1995 yil.
5. V.Karimova. Pedagogika.Psixologiya. Ma'ruzalar matni. Toshkent, 2008 yil.
6. B.Ziyomhammadov. Pedagogika. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006 yil.
7. A.Abduxadov. Pedagogik mahorat asoslari. Ma'ruzalar matni. Toshkent, 2009 yil